

[СТОЈАН И ИЛИНКА]

Опште напомене

Штампајући недовршену приповетку 1899 (II, II, стр. 236—267), Љ. Јовановић је ово казао о рукопису и како га је приредио:

„[7] В) „Стојан и Илинка“ писани су у неколико маха. Прво је оно споменуто причање о газда-Јови и његовој породици (с. 210—13 ове књиге). На то је био наставио, на табаку обичне писаће хартије, оно што је штампано као почетак III главе на стр. 244—6 до речи: „Можда ће се то видети гдегод из даљег причања“. После тих речи рукопис је најпре гласио овако:

„а сад пустимо Илинку нека расти, док нам опет не затреба.

„II

„Браћа Видак и Новак држали су мазгу [!магазу] у трећој кући од газда-Јовине. Видак је био 3 године старији од Новака, радња се по њему звала, он је и радио све и сва, па ипак је Новак носио се лепше од њега, и имао пећанске пиштоље, каквих онда није било у целој вароши. Док Видак претаче ракију, или недељом оде по вересију, дотле Новак игра клопе, трчи трку, или води коло у Дишином врту“.

С тим је писац стао на дну друге стране, а кад се доцније вратио газда-Јови и Илиници, прецртао је цело то место и, на трећој и четвртој страни реченога табака, наставио онако како је сад штампано на страни 246 и даље¹.

Осем реченога почетка III главе сви су остали одломци у овој недовршеној приповести писани у последње време пишичева живота. Он се, управ, у један мах носио мишљу да ово сврши за Маринкови-

¹ Имамо још трага како је писац, по првој намери, мислио наставити причу о Вучку и Илиници. То је концепат онога дела приповетке „Он зна све“, који је у овом издању штампан на стр. 126—33; само што је у том рукопису слика млађега брата, Илинкина девера, још више у засенку а старијега брата, мужа Илинкина, још истакнутија. Ту је овом брату, старијем, име Вучко, а Илинкин је отац газда-Јова, док се он у „Он зна све“ он [!] зове теча-Тодор, старији брат — Видак, а млађи је, и по имену и по свему, Вучко (у концепту је њему име Младен).

ћеву [! Мариновићеву] награду Српске Краљевске Академије, али се после одлучио за „Он зна све“. Тако „Стојан и Илинка“ оста, по оној Бранковој „утраљама“.

Оно што сам штампао као I главу налази се на два табака беле хартије за конценте; други је табак исписан само до краја прве стране. — II је глава исписана на два табака fine (јаке а углачане) хартије, на којој је писао при крају живота. У њима се „јунак“ приповетке не зове Стојан него — Јанко. Ни овде други табак није сав испуњен, него до близу краја друге стране. Ту је прекид. — О почетку III главе већ сам говорио. Даље приповедање захватају још шест табака онаке исте fine хартије на којој је писана II глава. Шести је табак исписан до близу краја треће му стране и завршује се оним што је до средине 266 стране. — Уз ово шест табака иде и седми. На њему је (на првој страни и при врху друге, а остало је празно) исписан почетак IV главе (стр. 266—7 до тачака при дну ове) и означено је, знаком за уметање, да то треба уметнути при крају трећег од поменутих шест табака. Ја сам извршио то уметање, али ми је за то са реченога трећег табака ваљало изоставити речи: „На неколико дана после тога био је испит“, на сам то изостављено место обележио тачкицама (стр. 257). — На послетку, на једном комаду хартије нашао сам белешке које сам штампао на крају свега осталог (стр. 266—7, и још ону у напомени на стр. 252), пропративши их у једно објашњењима која су ми се учинила потребна за лакше њихово разумевање.“ (П, II, стр. VIII—X)

У препису др В. Милојевић (свеска IX, стр. 11) сачувана је варијанта једног одломка ове приповетке. Та варијанта се овде први пут објављује (вид. нап. 19).

Рукопис по којем је радио Љ. Јовановић означен је сиглом Р, а његово издање се наводи под сиглом П, II.

Посебне напомене

- ¹ Стоја П, II. — ² ...² плаћући од избуђења П, II. — ³ не-
одовољиво П, II. — ⁴ У Р Цана Јовићева (П, II, стр. XVIII). —
⁵ У рукопису целог другог поглавља приповетке Лазаревић је Стојана
звао Јанком (П, II, стр. XVIII). — ⁶ Тако у Р (П, II, стр. XV); у
П, II, стр. 241: обилажаше. — ⁷ Лазаревић је овде намеравао да
унесе део из приповетке „Вучко“ који почиње: „183. године о Бур-
ћеву дану“, а завршава се: „Са тога она пође у основну женску шко-
лу, код гђе Лујизе“ (П, II, стр. 244—245). — ⁸ У Р и у П, II: ку-
хине. — ⁹ Уместо речи „Он је пролазио“ Лазаревић је првобитно
написао: „Она је после“; затим је реч „после“ прецртао и проду-
жио: „чим је он прошао“; најзад је прецртао све осим речи „она“
и над прецртаном речју „прошао“ метнуо „пролазио“ (П, II, XVII)
— ¹⁰ У Р без ове речи (П, II, стр. XVI). — ¹¹ У Р бацивши (П,
II, стр. XVII). — ¹² У Р и у П, II: кухиницу. — ¹³ У Р жутио
(П, II, стр. XIV). — ¹⁴ У Р стидио (П, II, стр. XIV — XV). —

¹⁵ У Р желела (П, II, стр. XV). — ¹⁶ Овде је Љ. Јовановић, у на-
помени испод црте, штампао једну Лазаревићеву посебну белешку
која је остала неразрађена:

Први њихов састанак случајно код Вујке.

Кад Аница и Илинка изађу, Вујка рекне њему:

— Ово би била прилика за тебе.

То исто Аница Илинци.

^{16a} се П, II. — ¹⁷ У Р је најпре стајало: Њене велике плаве очи гледале
су; променивши после облик реченице, Лазаревић је заборавио да овој
промени саобрази заменицу: да уместо: њеним напише: својим (П, II,
стр. XV). — ¹⁸ Иза ове речи Лазаревић је написао: жену, па то
прецртао (П, II, стр. XVII). Љ. Јовановић је у свом издању, наместо
прецртаног, додао две речи: нешто више, које не постоје у рукопису,
како и сам напомиње. — ¹⁹ Уз ово место следећа варијанта: Она
у пола отвори очи и виде светитељеву слику поврх себе. Тада обрте
поглед на њега, и њена усна лако се дотаче његове [од лако до ње-
гове уметнуто над прецрт. упи се у његову]. (В. М.) — ²⁰ У Р је
овде где су тачкице стајала реченица: На неколико дана после тога
био је испит (П, II, стр. IX). — ²¹ навијаше П, II. — ²² У Р само
почетно слово речи: м (П, II, стр. XIII). — ²³ У Р млађи (П, II,
стр. XIV); међутим, на претходној страници: млађих. — ²⁴ Лаза-
ревић је даље написао само концепт. Између појединих делова кон-
цепта Љ. Јовановић је у свом издању објавио неколико својих обја-
шњења и примедба. Прва примедба, испод звездице, гласи: [Како је
писац мислио наставити ову приповетку, види се по неким његовим
белешкама:]. — ²⁵ Испод овога текст Љ. Јовановића:

[После буде свадба Стојанова и Илинкина, па ће они дочекати
и прву родитељску радост — дете.

Али Стојан се неверством огреши о Илинку, па то и она до-
зна...]

²⁶ Испод овога текст Љ. Јовановића: [То донесе Стојану горке пре-
коре Илинкине. Том приликом:]. — ²⁷ stupéfait — запрепашћен. —

²⁸ Испод овога текст Љ. Јовановића: [Нова несрећа задеси њихову
кућу: умре им дете. У тој несрећи он боље позна своју жену.]. —

²⁹ désespéré — очајан. — ³⁰ Испод овога текст Љ. Јовановића:
[Стојан се враћа Илинци. Помире се.]. — ³¹ После ове речи дода-
так Љ. Јовановића: [вели].